

indigen, dat dit niet seds opengebroken is. De Doleantie met een te zetten als een Dr G. J. Vos maakte werk „Het Keerpark en Staat“ te schenkel (is) ontfutseld. In het kerkgebouw te el-en overrompeling is. List noch gewis, nadat hij begreep s bevestiging deed g

g. '86, no. 16), oede dienstoefening“ heet d en militair machinew te Leiderdorp

lthters, marechaussee, sabels, gerichte bij opgestelde kanonnen, legerpaarden. En de ingepredikant, die voor dit wederrechtelijk in het woord voert. Het maakt het onderscheid

nd; dat de Kerkeraad niet langer als bestuercennen; dat de Synode in dien Kerkeraad t en preeken van ring wel liet doen in de kamer het beheer harnad en Kerkvoogd e rechten hadden; de ident-kerkvoogd de i schuldig te maken ijding en partijde ireerde machtsvertoop op de Zondagen d de rust onnoodig e

terecht in de Tweede lit, zich repeteerend, tie gehouden en om. De geschiedenis liet ik krijgen als het u eer. De vredelievende Vluc werd volslagen aangeklaagd wegen ening door wanorde. ronsveld schreef voor ek" in „Stemmen voor in de heer Vluc zijn angenisstraf, zal n e een martelaar". In zijn wensch, dat e voor den beklaght n en 8 gulden boet titting stonden de burgemeester Parnshier „met den mond eenigde de Haagsche van den verdorpen, angevoerde feiten oido zelfs het element de godsdienstoefening. s Vluc verkreeg vrijvolging ontslagen nade ingedrongen en gewilde Ds H. Wilde ig moest verhinderen oor onthouden politie, consternatie teweeg id angstig geworden vóór den bepannden k en kansel in des het voorlezersbankje en kansel — het volk bewerkt. Alzo was edikant wel volstrekt

leend is, bevat geen mededeelingen of beschouwingen, maar daarentegen is de caricatuur-laster van „Uilenspiegel“ zooveel te ijveriger in de weer. In een schendlied wordt de Gemeente aldus aangeduid: „t Volk van God is daar ter plaatse Eene godvergeten bent“. En van de „Leiderdorpsche kopvandenrompanijders“ wordt hun predikant Ds Vluc, inderdaad de bezadigdheid in persoon, geteekend als „de kerkel“ met „ontembare woestheid“, gelijk aan „een razend everzwijn“. Natuurlijk moeten hierbij nog gefantaseerd worden Lohman aan het hoofd van „met hooivorken gewapende boeren“, en van „Abraham I“ een „Veldheerlijke legeroroder ter gelegenheid van de roemrijke overwinning te Leiderdorp“.

Hier vervult de caricatuur uitsluitend den dienst van lasterenden spot. Meer verband houdend met de realiteit en meer overeenkomstig haar geëigend karakter is slechts het caricatuur-bericht van 14 Aug. '86, dat de Minister van Oorlog gelden aanvraagt „om het wapen der cavalerie uit te breiden met een afzonderlijk regiment kerk-cavalerie, verdeeld in vijf escadrons, welke resp. gekazerneerd zullen worden te Leiderdorp, Kollum, Reitsum, Voorthuizen en Kootwijk“, welk „regiment den naam zal voeren van hemeldragonders, om aldus een ouden historischen naam in wezen te houden“.

Plaat X („Uilenspiegel“, 1 Jan. '87) is de laatste, die ik hier reproduceer: een stoet op weg naar een kerkgebouw ter „Plechtige inwijding van de doleerende kerk in 1887“.

Werd door het spotblad reeds de week na de doleantie te Kootwijk gesproken van een „plechtige wijding en zalving van Dr Abraham Kuyper als patriarch-bisschop der doleerende kerk“; voorts later gezegd, dat „als er eene doleerende kerk wordt gesticht, Kuyper dan Paus wordt“, en dat deze daarom „met Leo XIII in onderhandeling is om eene oude tsaar over te nemen“, — de teekenaar heeft blijkbaar Kuyper toch slechts de eerstgenoemde waardigheid willen toekennen en hem, aan het hoofd van den stoet, uitgerust met het bisschoppelijk ornaat, mijter en kromstaf. Vlak achter hem „klossen“ een paar boerenjongens, die zoo ongeveer voor „koorknapen“ moeten fungeeren en elk een grooten bijbel torsen. Dan volgen voor deze pontificale ceremonie als hoofdpersonen Keuchenius en Lohman in Puriteinen-costuum, met de „Gelaarsde Kat“! Ouderlingen, predikanten en het „gemeene volk“ vormen de menigte.

Heel deze teekening-compositie is er weer intens op berekend de wereld diets te maken, dat de Doleantie niets anders is dan een zaak van Kuyper, Lohman e.s., die door de domme goë-gemeente als een Godszaak wordt aanvaard. Daarom, gelijk in den strijd voor de scholen met den Bijbel een liberaal hoogleraar ten aanzien van de leiders afwerend uitriep: „Geen dweepstieke Alexanders, Geen Brammen vol venijn...“, zoo moeten ook in de Doleantie-dagen de voormannen in den strijd voor de zuiverheid der Kerk met spot worden overgoten. En allermeest Kuyper, door „Uilenspiegel“ genoemd „de groote stichter van de dolle... ik wil zeggen van de doleerende Gereformeerde Kerk“, en met hem heel het Gereformeerde Christendom:

„Ruik je niets? O, 't is verschriklijk,
Hè, zoo'n vieze, nare geur!
Dat is 't Christendom van Kuyper,
't Christendom met groote keur!“

Tot besluit het rijm, vol van valsche beschuldiging en druipend van haat tegen het „leelijke beest“, dat „leerheiligheid“ heet en overal in den lande bij de Doleantie zijn kwaad sticht:

„Het waart straks met schijnheilig mom
In steden en in dorpen om,
En praat op zijn conscientie!
Verdeeldheid, diefstal, ketterjacht
Zijn 't merk der demons van den nacht.
Tsa, — weer die pestillentie!“

Aan het slot mag wel geconstateerd, dat in de Doleantie-caricatuur de objectiviteit doorgaans verre te zoeken is. Bij teekenaar en schrijver is de blik beneveld door storend ingrijpenden hartstocht. Waar de caricatuur hier gewoonlijk een uitdragen van eigen antipathie is en tendentiev in heel den opzet, moesten de objecten en hun motieven sarrend en hoonend bespot: vroomdoenerij, walgelijke schijnheiligheid, heerschzucht, materialisme.

En het resultaat? Bij velen of een grijnslach of de haat.

Maar... onlangs schreef iemand: „Historische stroompjes heeft men nu eenmaal nog nooit met succes be-

streden door de details hunner vertegenwoordigers — details tot de tweede macht dus, — aan den spotlust prijs te geven“. Dit woord van een liberaal scribent, veel ruimer opgevat dan, geldt ook voor de historie van ons heilig erf.

Ja: „Zalig die vervolgd worden om der gerechtigheid wille, want hunner is het Koninkrijk der hemelen. Zalig zijt gij als de menschen u smaden, vervolgen, en liegende alle kwaad tegen u spreken om Mijnentwille!“ (Matth. V: 10, 11.)

Bussum.

D. DE WIT.

Wie iemand een lucifer reikt, wetende dat hij daarmee brand wil stichten, zondigt.
Kuyper, Het dreigend Conflict, 43.

Richting-drijvers en gehoorzame knechten.

I.

1. De partij van „de oude kerk“.

In de dagen dat de Apostel Paulus in Klein-Azië nieuwe plaatselijke kerken institueerde tegenover de oude Joodsche synagoge, werden in Judea ook sommigen van de secte (algos, partij, richting) der Farizeën geloovig. Zij kwamen over uit de Synagoge naar de Christengemeente. Zij waren voorheen in de oude Joodsche kerk echte richting-drijvers geweest. Zij hadden zich beschouwd als de afgezonderde partij, als de élite, als de zaak-waarnemers van het Jodendom. Dat richting-drijvers zal hun nog zoo in het bloed, dat zij zich ook in de Christelijke kerk opwierpen als ijver-aars voor „de kerk“ van Jeruzalem, als waak-zame partij voor de nationale kerk der Joden, die in besnijdenis en „Wet-van-Mozes“ haar historische basis en eenheid moest vasthouden, ook al ging zij wel mee met de „ontwikkeling der Godsopenbaring“. Deze menschen hadden het leven-uit-hun-godsdienst, „uit-de-Wet“, nog niet opgegeven en daarom hielden zij zich krampachtig vast aan hun oude Joodsche kerk, die in eigen godsdienst-uit-de-Wet onder het oordeel kwam en haren Gezalfde verwierp.

Geen wonder, dat zij zich ergerden aan die „vrije“ gemeenten van Paulus, waar Joden en onbesneden heidenen tezamen aan den Disch aten.

Tegen deze partij-in-de-kerk hebben Paulus en Barnabas zich niet ontzien een heftigen strijd en polemiek te ontketen. Geen opwinding onder de broeders, geen valsche aantijging van nieuwlichterij en loslating van de „kerk der vaders“ heeft hen er van teruggehouden om als gehoorzame knechten van Jezus Christus de waarheid te bepleiten en de „vrije“ gemeenten in Azië te beschermen tegen de verfoelijke omarming van het Judaïsme, van het leven uit „kerk en godsdienst“. Toen de plaatselijke kerk van Antiochië hen naar Jeruzalem zond om daar met de broeders te overleggen, hebben zij dit echter gaarne aanvaard. Zij waren niet twistziek, zij waren fel polemisch, maar géén partij; zij wisten precies wat zij wilden, maar zij waren geen richting-drijvers. Zij waren gehoorzame knechten van Christus, die in onderling verband met de broeders begerden te leven.

Zij gingen echter niet naar de „Moederkerk“ om instructies. Zelfs niet naar de Apostelen om dan op hun wenken te gehoorzamen. Paulus beroemde zich tegen de Galaten, dat hij dezen richting-drijvers geen uur was geweken en dat hij zelfs voor een Engel niet zou zwichten in dezen, merkt Calvijn op.

De uitslag van het Convent van Jeruzalem is geweest, dat na felle discussie een schrijven werd gezonden van de gemeente te Jeruzalem aan de broeders in Antiochië en Syrië en Cilicië van deze strekking: De broeders te Jeruzalem wenschen den broeders uit de heidenen zaligheid. Het heeft den Heiligen Geest en ons goedgedacht u geen juk (vs. 10) op te leggen. (Vgl. Zahn, Calvijn). Willen zij zich echter onthouden van wat den afgoden geofferd is en wat daarmee verband houdt, zij zullen daarmee wel doen. Calvijn legt er sterk den nadruk op tegenover de Roomsche „Kerk“-drijvers, dat hier geen „Volmacht der Kerk“ is om opdrachten te geven aan de plaatselijke kerken boven hetgeen in het Woord geboden is. En Zahn leest ook in de woordkeuze van de begroeting een sterke tendenz om de „geestelijke Ebenbürtigkeit“ van de nieuwe gemeenten met de kerk van Jeruzalem uit te drukken.

Zoo leden de richting-drijvers der „oude kerk“ en der „ontwikkeling-in-hun-geest-op-historische-basis“ de nederlaag. En zoo was de niet geringe opwinding onder de broeders niet te vergeefs geleden.

Toch bleef de invloed der partijmannen groot. Zij schenen toch de handhavers van het historische verband en van de eenheid der kerk-door-het-Jodendom. God Zelf had toch tot de vaders gesproken? Waar was nu het verband tusschen Abraham en zoo'n man als Titus, die niet eens besneden was? En waar moest het heen als Petrus zijn „Kerk“ verloochende door aan te zitten met

pure heidenen, die van het Jodendom niets wisten? Zoo dreef de Judaistische partij dóór in de kerken. Zelfs Petrus kon niet tegen hen op. Toen zij in Antiochië kwamen, veinsde hij, dat hij verschil zag tusschen Jood en heiden, en voegde zich bij de partij der „oude kerk“.

Maar Paulus zag deze partij heel scherp en hij zei het Petrus in zijn aangezicht ten aanhoore van heel de gemeente, dat hij zichzelf bestraffbaar maakte.

Want niet de richtingdrijvers uit Judea, maar de vrije gemeenten uit Joden en heidenen, die gesticht waren en geleid werden door de ambten, dát was de oude kerk van Abraham: levende uit het geloof en niet uit den godsdienst-der-Wet. En deze „oude“ kerk zou in verdere historische ontwikkeling geleid worden door den Oppersten Herder en niet door een „Partij-van-de-Kerk“. De oude Joden, die niet overkwamen naar de kerk, noemden de gemeente van Christus „de secte (richting) der Nazarenen“. Maar de Heer van deze kleine „afgescheiden“ kerkjes in Judea en van die „vrije“ plaatselijke gemeenten in Klein-Azië stichtte hier de oecumenische algemeene Christelijke Kerk onder de ambten. En de Judaistische partij-Christenen voerden de ontwikkeling der „oude kerk“ naar verbastering. Bovendien wekte hun partijzucht reactie. Zij gaven mede aanleiding tot het volgen van anti-Joodsche richtingen als de partij van Marcion en Gnostieken, die de ware eenheid van de ware katholieke kerk hebben verscheurd.

Niet de vrije kerken van Paulus, maar de kerk-drijvers hebben de „oude kerk“ gescheurd. Niet Christus maar de op hun Tempel naijverige Joden hebben den Tempel Gods gebroken, toen zij Christus ongehoorzaam waren en Hem uitwierpen om hun „Kerk“ te behouden.

Zoo kan het „nieuwe“ oud zijn en het uitgeworpene ingeboren en het afgekeurde echt, het vrije gebonden en het verspreide één. Zoo kan omgekeerd het „antieke“ nagemaakt zijn en het inwonende vreemd en het gekte valsche en het gebodene zonder saamhoorigheid.

Zoo kan ijver voor „de kerk“ partijzucht zijn en de z.g. „secte“ (uitgeworpen „richting“) kan blijken te zijn de algemeene, de katholieke, Kerk van alle eeuwen onder haar Hoofd Christus Jezus.

Zoo kan de partij van de ontwikkeling-naar-haár-idee de ontwikkeling te gronde richten en de gehoorzaamheid-blind-in-de-uitkomst kan vrucht dragen voor eenwenlange ontwikkeling.

2. Het „einde“ dergenen die uit kerk-en-godsdienst leven.

De oude Joodsche kerk leefde uit haar godsdienst van de Wet en verwierp daarom Christus. Zij, die het contact met deze kerk aanhielden vervielen straks in de Christelijke kerk ook gedurig in het leven-uit-de-Wet. Zoo werden zij opnieuw dienstbaar en zoo knelde het „juk“ van de „Wet“ hen opnieuw. In dezen weg kwamen zij weer tot de ervaring, dat „de Wet“ doodt, dat uit de werken der wet, d.w.z. uit de „godsdienstigheid“ geen zaligheid is.

Wanneer zij dat feit in al zijn scherpte vóór zich zagen, was er bij velen het oogenblik van den „noodsprong“ der dialectiek. In deze „hel“ werd het tegelijk „hemel“. De Wet die doodde, heette nu tegelijk aan den anderen kant Evangelie. Zij konden de Wet niet doen, God deed het in hen, juist in deze ontkleeding. En dát heette dan Evangelie. Hoe dieper machteloosheid en zonde, — en hoe meer stervig-aan-de-Wet — hoe grooter genade-Evangelie. Zoo kwam de antinomiaansche partij regelrecht uit de reactie op de Farizeeische wetsvervulling voort. Eerst: Ik zal ijveren voor mijn godsdienst en kerk. Ten slotte: „Gód“ „dóét“ het Evangelie in mijn godsdienstig verval en in den ondergang van mijn kerk. „Wet“ is dan ijveren ten doode en „Evangelie“ is dan de keerzijde van dien dood, waarbij de ijveraar in „onmacht“ en „zonder kerk“ is geraakt. En op dit punt vonden de Judaistische partij en de Gnostieken elkander weder in gezamenlijken haat tegen de Katholieke kerk van alle eeuwen. Eerst werden alzo de gehoorzame kinderen Gods aangezien voor menschen, die het niet nauw namen met „den godsdienst“ en „de kerk“ — en in de tweede periode verweet deze partij de vromen hun wets-betrachting (naar Psalm 119) en hun ijver voor de kerk en voor de broeders (zie de Brieven van Johannes).

In deze phase wordt hun toegevoegd: wat ijvert gij, gij zijt een secte, een richting, God moet het doen, 't is al verloren. Gij zijt „uit de Wet“, en wij hopen op „het Evangelie“.

De listen des Satans zijn zeer geraffineerd.

En zijn strikken zijn zeer ingewikkeld.

En in de gemeente van Christus is niet steeds groote twisting daartegen geweest. Zelfs niet bij mannen als Petrus en als Jacobus. Is Paulus niet door de „ijver-aars voor de oude kerk“ (Hand. 21 vs 20b) in de Jeruzalemsche gemeente belasterd en hebben de broeders hem niet dáárvoor in den Tempel laten gaan, waar vleeschelijke kinderen Abrahams hem bijna hebben verscheurd?

Deze dingen hebben zich verder in heel de